

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

SOCIALMEDICIN • MILJÖVÅRD • HANDIKAPPFRÅGOR

Jan-Erik Wahlén
återkommer i en
artikel om hur det är
att vara arbetslös
i dagens Sverige.
Sid 5

Jag har ett gott minne,
säger Victor Steffen.
Han återger en situation
ur sitt liv som sanatorie-
läkare vid tiden för
andra världskrigets
utbrott. Sid 11

Bildkryss sid 17

Dokumentnovell
av Ove Nord sid 18

RHL-information sid 20

RHL:s representantskap
sid 22

nr **5** 1972
maj
pris 2:–

Vi sprider ut oss över Sverige för att ge svenska folket bättre försäkringar.

Den här kartan visar 25 bitar av Sverige. Så ser marknadsorganisationen på Trygg-Hansa ut från årsskiftet. 25 små regioner istället för de stora enheter vi förut hade.

Samgåendet mellan Trygg och Hansa innebär ingen koncentration till Stockholm.

Samgåendet har givit oss ekonomiska möjligheter att komma närmare kunderna. Vår service- och skadeorganisation har därför decentraliserats. Vi har nu starka enheter i form av region- och fältkontor samt skadekontor placerade på omkring 125 orter runt om i landet. I vår nya skadeorganisation arbetar vi med bättre spridning av besiktningsmän, skadereglerare och kundtjänstpersonal. Rationalisering och decentralisering gör att vi i mitten av 70-talet räknar med att ha lika många anställda i övriga landet som i Stockholm.

Närheten ger bättre kontakt.

Genom omorganisationen kan vi bättre leva med i den lokala debatten och följa utvecklingen. Därigenom får vi underlag för beslut, som kan få direkt lokal betydelse.

Vi flyttar alltså närmare kunderna för att ge svenska folket bättre service och bra försäkringar. Både när de tecknas och när de skall användas.

TRYGG HANSA
vi finns där du är

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 5/1972 årgång 35

Ansvarig utgivare: **Albert Fredin**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11-7

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonspriser:

Omslagets sista sida ..... kr 600:—
1/1 sida = 180 × 260 mm .... „ 500:—
1/2 sida = 180 × 120 mm .... „ 275:—
1/4 sida = 90 × 120 mm .... „ 150:—
1/8 sida = 90 × 65 mm .... „ 100:—
Färgannonser 25 % tillägg.

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	4
Avskedet från jobbet	5
Vår utvecklade socialkultur: 5 ..	8
I lönsamhetens vågskål	10
Brott och straff	11
Vakna en dag när vintern	12
Månadslön minskar antalet olyckor på arbetsplatserna ..	14
Landstingen tveksamma till "skyddade verkstäderna"?	14
Fridens boning	16
Status bildkryss	17
Dokumentnovell av Ove Nord	18
RHL-information	20
RHL:s representantskap 1972 ..	22

Omslagsbild: Foto-Hernried

Foto sid 6: Lennart Elf
sid 10: Claes Wahlström
sid 12-13: Mark Markefelt

Rättelse: Fotografens namn i förra numret sid 8 och 12 skall vara Claes Wahlström.

Tekniska handikapp

Förslag till samordning och effektivisering av upphandlingen av tekniska hjälpmedel för handikappade har lagts fram för riksdagen.

Det är svårt att uttala sig om vad förslaget i sin helhet kan innebära för de som är eller kommer att bli i behov av tekniska hjälpmedel. Det är svårt därför att förslagets effektivitet — som så många gånger förr i förslagssammanhang — är beroende av de resurser av ekonomisk och personell natur som ställs till förfogande.

I vissa detaljer finns det dock anledning att varna för förslagets genomförande. Det är svårt att finna att inrättandet av ett hjälpmedelsråd på ett avgörande sätt skulle innebära en förenkling och effektivisering. Det är snarare risk för att man får ytterligare ett fristående organ bland de många andra på handikappområdet. Låt verksamheten inordnas i socialstyrelsens ordinarie verksamhet och låt den bli en del av socialstyrelsens arbetsuppgifter. Det är då viktigt att socialstyrelsen får personal med sakkunskap och erfarenhet från området. Den funktion som det föreslagna hjälpmedelsrådet anses bära ha, kan socialstyrelsen upprätta genom att till styrelsen knyta en hjälpmedelsgrupp, där de handikapporganisationer bör ingå som har kontakter och erfarenheter från hjälpmedelsområdet, t ex Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka. I hjälpmedelsgruppen bör dock inte ingå ledamöter som har kommersiella intressen inom området.

Principen att handikappade skall få tekniska hjälpmedel kostnadsfritt har efterhand slagit igenom i vårt samhälle. Nu föreslår man emellertid en uppluckring av den princip som sedan 1968 formulerats så att full kostnadstäckning skall ges för alla handikapphjälpmedel. Det är ortopediska skor och hålfotsinlägg som socialministern vill ta ut cirka 2,5 miljoner kronor av från människor i ofta små ekonomiska omständigheter. Ortopediska skor vill socialministern skall kosta 80 kronor, hålfotsinlägg skall betalas med verkliga kostnaden.

80 kronor är en stor utgift för de flesta i dagens samhälle, möjligen med undantag för ministrar och utredare. Oavsett om det är en stor eller en liten utgift för den enskilda människan är det svårt att finna det angeläget att inskränka en möjlighet för en handikappad att få ett anpassat hjälpmedel, till vilket nu statsbidrag utgår, bara därför att man gjort en översyn av hjälpmedelsförsörjningen (ett hemsk ord förresten) i syfte att samordna och effektivisera upphandlingen.

En annan fråga som det finns anledning att aktualisera på nytt eftersom den ännu icke vunnit gehör hos riksdagens majoritet är kravet på att finna former för överklagning, när någon blivit nekad hjälpmedel eller på annat sätt fått inskränkningar i sina möjligheter att få ett adekvat hjälpmedel. Kan detta ingå i den allmänna försäkringen bör den också kunna ingå i systemet med tekniska hjälpmedel. Det finns handikappade som är större experter på hjälpmedel än ordinatorerna. Man blir nämligen expert när man ingående sysslar med en detalj, vilket många, som har tekniska hjälpmedel, med eller mot sin vilja tvingas till.

Erik Ransemar

Probs

Nya lagregler för förtidspension föreslås

Regeringen kommer att i en proposition föreslå att en äldre förvärvsarbeteande skall få rätt till förtidspension i form av folkpension och ATP om han blivit utförsäkrad från arbetslöshetsförsäkringen och är varaktigt arbetslös. Bestämmelsen, som föreslås träda i kraft den 1 juli i år, innebär en komplettering av de lagregler om vidgad rätt till förtidspension för äldre förvärvsarbeteande som trädde i kraft den 1 juli 1970. Justeringen föranleds av att det vid tillämpningen av dessa lagregler uppstått vissa gränsdragningsvårigheter.

63-årsgränsen

De nya lagregler som trädde i kraft den 1 juli 1970 innebär att en äldre förvärvsarbeteande som fyllt 63 år och har ett tungt eller pressande arbete, som han inte orkar med, har möjlighet att få förtidspension i form av folkpension och ATP. Detsamma gäller för en äldre förvärvsarbeteande, som tex till följd av företagsnedläggning mist sitt arbete och inte kan få nytt arbete som han orkar med. Vid pensionsbedömningen tas i medicinskt avseende hänsyn också till de rena åldersförändringarnas betydelse för arbetsförmågan och dessa förändringar ses i förhållande till de arbetsmöjligheter som står till buds på orten. Detta innebär att de arbetsmarknadsmässiga faktorerna har särskild betydelse vid pensionbedömningen medan den medicinska faktorn fått mindre betydelse.

Nya reglerna

De tillämpningssvårigheter som föranlett en översyn av gällande lagregler och den nu föreslagna kompletteringen har avsett då en äldre förvärvsarbe-

tande på grund av företagsnedläggning eller av liknande orsak mist sitt arbete och inte kunnat få nytt arbete av liknande slag. Kravet på att en medicinsk grund skall föreligga för förtidspension har utestängt en del från förtidspension trots att arbetsmarknadsmässiga skäl för pension förelegat. Antalet är svårt att precisera. Sådana försäkrade kan i många fall sägas ha definitivt lämnat arbetsmarknaden och det finns därför välgrundade sociala skäl att jämställa dessa äldre utförsäkrade personer med dem som nu är berättigade till förtidspension. Det som blivit särskilt aktuellt är då äldre förvärvsarbeteande blivit utförsäkrade från arbetslöshetsförsäkringen. Den föreslagna ändringen av lagreglerna innebär att det för denna grupp öppnas möjligheter till förtidspension på arbetsmarknadsmässiga grunder utan någon särskild medicinsk prövning. Förtidspensionen skall utgå från såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen och beräknas efter samma grunder som förtidspension i övrigt.

75 %-ig ökning

Under perioden 1 juli 1970—30 juni 1971 uppgick antalet beviljade ansökningar om ny eller höjd förtidspension till ca 51 000, vilket innebär en ökning med ca 75 % jämfört med den närmast föregående tolv månadersperioden. Ökningen har varit särskilt utpräglad i åldersgruppen 63—66 år, dvs den grupp som reformen i första hand tog sikte på. Omkring 18 000 personer i denna åldersgrupp har under den angivna tidsperioden beviljats ny eller höjd förtidspension mot ca 5 000 närmast föregående tolv månadersperiod.

Varning för silikos även på finska

Arbetare i järngjuterier riskerar att få stendammslunga (silikos) genom att andas in kvartshaltigt damm. Arbetskyddsstyrelsens anvisningar till skydd mot denna yrkesskada har nu utkommit på finska.

Silikos är en smygande sjukdom som oftast visar sig först sedan man under flera år varit utsatt för kvartshaltigt damm. Om dammhalten är hög kan dock sjukdomen uppstå snabbare. Vid höga temperaturer kan kvarts dessutom omvandlas till ämnen som har en kraftigare silikosframkallande effekt än kvarts. De farliga partiklarna är mindre än fem tusendels millimeter och sådant damm kan normalt inte ses med

blotta ögat. Det kan hålla sig svävande länge.

Risken för silikos kan förebyggas genom skyddsåtgärder, som finns angivna i arbetskyddsstyrelsens anvisningar (nr 76).

Silikoosivaara rautavalimoissa

Rautavalimoissa työskentelevillä on vaarana sairastua kivi-pölykehkoon (silikoosiin), koska he joutuvat hengittämään kvartsipitoista pölyä. Työturvallisuushallituksen tämän ammattivammen torjumiseksi antamat ohjeet ovat nyt ilmestyneet suomeksi.

Silikoosi on hiipivä sairaus, joka ilmenee useimmiten vasta sitten, kun työntekijä on ollut useita vuosia alttiina kvartsipitoiselle pölylle. Sairaus voi kuitenkin ilmetä nopeammin, jos pölypitoisuus on suuri. Korkeissa lämpötiloissa kvartsi voi sitä paitsi muuttua aineiksi, joiden silikoosia aiheuttava vaikutus on voimakkaampi kuin kvartsin. Vaaralliset hiukkaset ovat pienempiä kuin viisi tuhannesosa millimetriä ja sellaista pölyä ei normaalisti näe paljaalla silmällä. Se voi leijaila kauan ilmassa.

Silikoosivaaraa voidaan ehkäistä ennakolta suojatoimien avulla. Sellaisia esitetään työturvallisuushallituksen ohjeissa.

ILCO har gått med i HCK

Det finns i dag omkring 20 000 stomiopererade personer i landet. Ingreppet är en livsräddande operation som görs för att avbryta vissa sjukliga processer i matsmältningskanalen och innebär att en större eller mindre del av tarmen opereras bort och en konstgjord tarmöppning anläggs på buken. Efter operationen kan den opererade inte längre kontrollera sin tarmöppning varför det är nödvändigt att alltid bära en slags uppsamlingspåse av plast kring tarmöppningen eller stomin.

Varje år företas omkring 1 500 sådana här stomioperationer varför denna grupp är i snabbt växande.

En stomiopererad drabbas av många svårigheter av både psykisk och social karaktär. För att tillvarataga de opererades intressen bildades 1965 Riksföreningen för ileo- colostomiopererade, ILCO. Föreningen har gjort och gör stora insatser på informationsområdet riktad till sjukvårdspersonal, institutioner och opererade för att de bättre skall kunna leva med sitt handikapp.

Avskedet från jobbet

Jag var en mycket vävlönad typograf den sista tiden i mitt yrke. Hade gått över till värdepapperstryckning och därigenom ackordsvägen fått upp min lön kraftigt. Med ökad lön följer ju alltid standardökning. Helt omedvetet rättar man mun efter matsäcken även åt detta håll.

Därför kändes det extra hårt att helt plötsligt stå där med en lönesänkning på cirka 2 750:—. Visserligen skattefritt men det blev en omställning av stora mått. När sedan en skilsmässa kom som extra påbröd till allt annat, så var man nära att knäckas. Direkt vill jag inte skylla skilsmässan på friställningen, men nog hade den sina grunder i det ändrade arbetsläget till en viss procent.

Sista tiden på jobbet

Den sista tiden på jobbet hade många poänger. Kanske inte alltid särskilt lustiga, men de kan vara värda att noteras. Vi hade fått ett uppsving på arbete just inom värdepapper. Fö-

retaget satt trångt. Det började med att vår närmaste förman kom och bad försiktigt om övertid. Han var ganska välorienterad om det prekära läget. Vi skakade alla kategoriskt på huvudet. Vi upplyste faktorn om att det absolut inte var någon aktion mot just honom. Han förstod oss mycket väl.

Näväl, vi blev alla uppkallade till chefen för värdepappersavdelningen. I yviga ordalag lade han fram det trängda läget just på hans avdelning. Vi undrade lite stillsamt vad detta angick oss som var friställda? Det visade sig att denne chef inte hade en aning om att just vi var friställda. Antingen var denne man en mycket god mask-

hållare eller också, vilket jag håller för troligast, brast det helt och hållet i informationen och samarbetet på företaget. Vi hade fått otaliga bevis på detta under årens lopp.

Och då kommer osökt en liten undran. Är det egentligen så underligt att en avdelning inte bär sig, när inte samarbetet håller inom företagets toppar? Där den ene anser sig lite förmer än den andre och därför tycker sig ha ringa eller ingen anledning att upplysa om vad som sig tilldragit haver på hjärntrustens sedvanliga veckosammanträden. Sammanträden som gick under benämningen "tvättstugan" där alla jobb för veckan skulle gås igenom.

JAN-ERIK WAHLÉN berättade i nr 3 hur det känns att bli arbetslös i en "säker bransch". I denna artikel berättar han om avskedet till jobbet och kontakten med arbetsförmedlingen, om hur det känns att gå från 4 000 till 1 240 i månadslön. Fotot ovan visar artikelförfattaren en gång i tiden när han arbetade på Esselte.

Kanske syftades på hjärntvätt. I varje fall tycktes dessa avdelningschefer vara helt urlakade efter genomgången och brydde sig inte om att rådgöra med sina underordnade. Följden blev att många felbeställningar av papper och klichéer uppstod. Väntetiderna i tryckeriet steg. Produktionen sjönk. Irritationen blev allmän och avdelningen olönsam och slutet gav ett känt resultat.

För att återgå till vårt så kallade möte med chefen för vår lilla avdelning, så värdjade han om övertid. Vi nekade alla av olika skäl. Det var då det började bli intressant. Vår representant i klubbstyrelsen var med vid tillfället och log i mjugg. Vi blev erbjudna vilka ersättningar som helst bara de höll sig inom lagens ramar. Det hela var ingenting annat än mutor...

Vi var alla lika ståndaktiga. Någon övertid blev det inte med ett enda undantag när. Vår närmaste chef hade glömt bort ett jobb, och för att han inte skulle komma i knipa så lovade en

av oss att arbeta en lördag. Den lördagen glömmer inte min arbetskamrat i brådrasket. Två av småpåvarna från kontoret var med på lördagen. Ensam fick han ju inte köra maskinen för arbetarskyddet. Men att ha två svansviftare omkring sig var väl ändå i dyraste laget.

Det blev lunch på guldkrog och extra dusör i fickan och klapp på axeln. Vad kallas sådant?

Arbetslöshetsunderstöd

Julen 1971 blev inte någon glädjehögtid för min del. Inte för andra heller inom koncernen. Men allt måste ju gå vidare. Själv gjorde jag det med en viss bävan. Kanske inte helt oberättigad.

Jag hade fått mitt datum utsatt till den 5/1 -72, men jag stod inte ut med intrigerna och rävspelet i kulisserna. Orkade inte med att se människor sönderfalla till oigenkännlighet. Följden av detta blev att jag måste gå 28 karensdagar innan jag var berättigad till arbetslöshetsunderstöd. Vilket under-

bart ord förresten. Arbetslöshetsunderstöd. Man blir understödd av en kassa för arbetslösa.

Jag hade en gång i tiden tytt mig till ett oomkullrunkeligt företag för att bli stödd på min stig genom arbetslivet. Det visade sig att när jag bildat familj och skaffat mig statusprylar genom att sköta mitt arbete, så hade företaget inte längre någon användning för mina tjänster. Jag hade valt fel avdelning och fick stå mitt kast. Något alternativ fanns inte. Företaget kunde inte längre stötta mig. Det blev arbetslöshetskassan som fick ta över.

Vem har störst nytta av fackföreningarna?

Så man kan ju fråga sig vem som har den största nyttan av fackföreningarna?

Därmed är jag inne på ett annat underligt och intressant fenomen inom arbetslivet och dess fackföreningar. Jag sökte hos mitt förbund avgiftsbefrielse under den första tiden i min nya stad Göteborg. Jag var dum nog att erbjuda mig att inte belasta vår arbetslöshetskassa i onödan. Alltid fanns det något arbete jag kunde dra mig fram på tills jag själv skaffat mig ett nytt jobb inom min bransch. Tyckte det fanns andra och äldre kamrater som bättre behövde dessa pengar. Men jag ville inte ta vilket jobb som helst som eventuellt kunde erbjudas genom typernas avdelning här i Göteborg eller genom arbetsförmedlingen. Ville inte låsa mig utan ta ströjobb tills rätt arbetsplats dök upp.

Svaret på min bön blev en chock. Tre månaders avgiftsbefrielse sedan var det ingen mening med att jag stod kvar i förbundet längre om jag inte tänkte fortsätta inom yrket. Antingen blev jag missförstådd eller också såg förbundet en chans att bli av med en besvärlig medlem. Vilket alternativ som är det rätta lär jag aldrig få reda på, men man kan ju ha sina dubier.

Därefter följde en annan underlighet mellan två avdelningar inom samma fackförbund. Typografernas...

Det uppstod ett mindre inbördeskrig mellan Göteborgs och Stockholms avdelningar om vem som skulle betala ut mina understödspengar. Ändå betalas alla pengar från samma kassa... Jag bara frågar helt stilla — hur i helvete kan sådant få förekomma?

En hel månad extra ovanpå mina 28 karensdygn fick jag gå innan inbördeskriget blåstes av. Ingen frågade mig någonsin om jag behövde några pengar. Här stod jag i en främmande stad med en lägenhet omöblerad och utan jobb, en skilsmässa med underhålls-

bidrag och gamla räkningar som strömmade in, alltmedan två underavdelningar i facket munhögs med varandra om petitesseer utan ringaste betydelse.

De redan arbetslösa står lågt

Jag hade läst någonstans att man kunde få flyttningsbidrag från arbetsförmedlingen, om man sökte arbete på annan ort. Jag skrev till arbetsförmedlingen här i Göteborg och ville ha upplysningar om detta. Samtidigt anmälde jag mig som arbetslös. Samma dag som min karenstid gick ut ringde en tjänsteman från arbetsförmedlingen och upplyste mig om, att det endast gällde i de fall där arbetsförmedlingen ordnat arbetet. Alltså en direkt övergång från en arbetsplats på en ort till en arbetsplats på annan ort. Då och endast då var man berättigad. Så om man ordnar något på egen hand ska man alltså bestraffas?

Här kommer fenomenet från omskolningen tillbaka. Endast de som har en anställning tryggad efter omskolningen har någon chans att få åtnjuta den. Bidrag till flyttning från en ort till en annan endast till dem som har en anställning.

De redan arbetslösa tycks vara ett slags mycket lågt stående kast i vårt moderna samhälle. Ska man skratta, gråta eller bli förbannad? Ingendera gör varken till eller ifrån.

Från arbetsförmedlingen fick jag en dag ett brev om personlig inställelse. Annars ska man ringa ett visst nummer en viss veckodag. Detta visste jag ingenting om. Så det var tur i oturen att jag sökt bidrag till flyttningen. Annars hade jag fått gå ännu längre utan understöd.

Men åter till brevet. Ett litet tryckt kort med uppmaningen att inställa mig personligen. Trodde i min enfald att något jobb fanns. Det visade sig att samtliga arbetslösa fått samma kort. Ett slags kontroll av kattorna bland hermelinerna.

Arbetsförmedlingen gav falska förhoppningar

Efter någon timmes väntan kom mitt könummer upp. En nitisk tjänsteman kom efter en stunds samtal fram till den geniala lösningen på mitt problem. I AMS kurskatalog fanns en omskolningskurs för typografer till litografer. Jag hade redan under stockholmstiden undersökt möjligheterna och hade väl reda på mig. Han ville inte ge sig. Jag bad honom ringa till Stockholm. Det visade sig att av 150 sökande skulle 8 antas och då i första hand de som redan hade en anställning klar efter ge-

...VÄRLDEN... ATT DET
KAN FÅ PLATS SÅ
MYCKET I ETT ORD...

nomgången kurs. Ändå prackade han på mig ansökningshandlingar, vilka jag gick raka vägen hem och stoppade omsorgsfullt i papperskorgen.

Nog måste det väl vara fel av en tjänsteman att på detta sätt invagga en nervös och till vanvettets gräns driven arbetslös i så falska förhoppningar. En arbetslös, som haft inga eller sämre upplysningar än jag, skulle ju glädje-strålande ha gripit efter detta förrådiska halmstrå. Sådant kallar jag för att sparka en redan slagen.

Den makabra avskedsfesten

I februari månad åkte jag upp till kungliga huvudstaden för att högtidligen dricka tryckeriklubbens gravöl. Jag glädde mig åt att träffa mina före detta arbetskamrater. Ännu gladare blev jag, då jag fick reda på att många av de friställningsdrabbade fått andra jobb.

Desto ledsnare blev jag ju längre festen framskred. Det visade sig att väl dolda aversioner och aggressioner kom fram under spritens inflytande. Det bubblade och jäste på många håll. En liten munhuggning där och ett tjuvnyp där. Plötsligt låg ett par av kamraterna på golvet i akt och mening att göra varandra illa. Arbetskamrater som kanske i årtal jobbat bredvid varandra och delat ljuvt och lett. Gått på fest tillsammans. Tagit ett par glas till-

sammans. Bevistat fotbollsarenor och kanske hejat på olika lag utan att bli osams. Här låg de plötsligt på golvet och försökte med alla till buds stående medel att ta kål på varandra.

Med friställningsspöket vilande över sig blev de som förbytta.

En avskedets och värdighetens fest blev ett vilda västernäventyr med mycket tråkig epilog. Ambulanspersonalen såg närmast skamsna ut när de bar ut en slagen och blodig festdeltagare. Glassplittret knastrade under skosulorna.

Bort med § 32

Ett svart spöke detta friställningstroll. Ett spöke som har sin upprinnelse i den förhatliga paragraf 32 i kollektivavtalet. Den skulle ju absolut förbjudas i sådana fall, där företaget inte bevisligen gått med förlust. Företag med stora avanser och stigande aktieutdelning måste ju ändå ha något ansvar för sina anställda.

Så länge denna paragraf finns i avtalen så kan ju ingen anställd känna någon som helst trygghet. Man tar ett arbete på vinst och förlust och hoppas ha dragit en vinstlott. Eller är det fortfarande så i vårt välfärdssamhälle med frihet och medbestämmanderätt, att den mindre besuttna ska se upp till sin arbetsgivare och överordnade och vara honom obrottsligt trogen och lojal? ■

Vår outvecklade socialkultur: 5

PÅ TAL OM MEDINFLYTANDE HETER DENNA MÅNADS AVSNITT I RUNE M LINDGREN S SERIE OM SOCIALPOLITIK I SVERIGE.

Man diskuterar idag medinflytande och bristen på medinflytande i många sammanhang i vårt samhälle.

Den debatten har anknytning också till våra vårdinstitutioner.

De är alldeles påtagligt, låt vara i växlande omfattning, starkt auktoritärt, präglade.

Emellertid är "bristen på medinflytande över de skeenden där målsättning, innehåll och metoder" för det rehabiliterande arbetet avgörs "ett hinder för dem som egentligen är huvudintressenter i verksamheten", dvs för vårdtagarna.

Så skrivs det i rapporten "Jämlikhet", från SAP/LO:s grupp för jämlikhetsfrågor.

Denna formulering är lika invändningsfri som den uppföljande:

Skulle samråd och reellt medinflytande över beslut och arbetsformer i större utsträckning förverkligas även på skilda vårdinstitutioner skulle de fungera bättre. En nära samverkan mellan alla berörda parter, samråd mellan dem som fastställer målsättningen för en institutionsverksamhet och som behövs av besluten är hur som helst ett önskvärt mål, ja en självklarhet...

Ännu har vi dock en god bit kvar till genomförd institutionsdemokrati. I trepartsförhållandet arbetsgivare, ofta samhället, anställd och vårdtagare har vårdtagaren en traditionellt underordnad roll. Vårdinstitutionernas arbetsformer är ofta också hårt statiska, trots smärre korrigeringar i s a s demokratiserande riktning.

Samråd om planläggning av aktiviteter och arbetsmetoder, fastställande av regler för samlevnaden inom institutionernas ramar etc skulle emellertid kunna häva den depersonalisering och passivisering av "objektet" för samhällelig vård, och ibland, övervård, som nu är att notera.

Sjukhussamhället exemplifierar vad som här har blivit sagt.

Också på detta fält pågår en intensiv debatt — och perspektiven kan ibland vara de här²²):

"Läkarens första uppgift måste vara att bidra till mesta möjliga hälsa. Inte för 'patienten', som redan insjuknat, utan för människorna innan de blivit patienter. Det är ingen specifik uppgift för läkaren. Han måste samarbeta med stadsplaneraren, teknikern, socio-

logen etc, alla som sysslar med hälsoarbete. Hälsoarbetare i alla ställningar bör förena sig."

Skiftande läkarvård, hävdar kritikerna av nuvarande ordningar, mister en avsevärd del av sin effekt om man inte kommer åt de underliggande ofta politiskt betingade faktorerna. Attacker mot tuberkulosen, engelska sjukan, koleran etc har, för framgångsrika resultat, förutsatt en sanering av slummen, förbättrad näringsstandard etc, dvs skilda politiskt styrande insatser. Också idag börjar många sjukdomstillstånd i olämplig arbets- och boendemiljö: Vi lever ju i ett miljöförstörelsen, produktionshetsens, de låga lönerna och den delvisa arbetslöshetens samhälle.

Var för sig bidrar skilda förhållanden ute i samhället, och de förhållanden vi har nämnt, till psykisk och fysisk utslitning. Därför måste vi tänka om. Vi måste kombinera den traditionella, insjuknade, med en offensiv medicin! Den senare inriktad på förebyggande åtgärder, den bör kartlägga och utreda orsakssammanhangen till sjukdomen och försöka eliminera dessa.

Det är invändningsfria synpunkter. I dag försöker man dock till övervägande del möta och dämpa skilda problem, ofta betingade av den miljö vi lever i och med, genom en tilltagande utskrivning av läkemedel, främst psykofarmaka och hypnotika, skilda sedativ kort och gott. Det finns över 150 preparat för behandling av psykisk oro och sömnrubbingar registrerade. Sedan 1934 förbrukades c:a 20 ton sömnmedel pr år.

Fakta må vidare vara:

Den rena sjukvården har expanderat på senare decennier, delvis kraftigt. Det är dock en expedition på de förebyggande åtgärdernas bekostnad, en situation som motiverar om- och nyprövningar av gamla positioner.

Det bör också vara möjligt att, som Lars Gyllenstam erinrar i den översikt Läkaren och samhället ger, att tänka om på skilda andra avsnitt inom sjukvården. Idag, påpekar han, står på vissa håll forskningen, diagnostiken och terapin relativt lågt på prioriterings-skalan, och gynnas långt ifrån av det medicinska "skråets" angelägnaste satsningar. Det gäller t ex psykiatri, åldringsvård, de s a s icke glamourösa sjukdomarnas medicin (som t ex rörelseorganens försäljningssjukdomar, de

kroniska reumatiska sjukdomarna, de vanliga 'krämporna', de psykiskt/sociala missanpassningarna). Det är sjukdomar där de dåliga terapeutiska och rehabilitativa resurserna står i en omvänd proportion till tillståndets spridning och betydelse i befolkningen.

Här kan möjligen också vara att tillägga:

Skilda psykiska miljöproblem, betingade av den hårda nedslitning som arbetslivet idag utsätter oss för, har tacklats på sistone — Mentalhälsokampanjen är ett exempel härpå. Dess grundmaterial²³⁾ har dock blivit intensivt diskuterat: Kritikerna²⁴⁾ menar bl a att förhållandet att man kan reagera med psykiska symtom på en dålig, en stressens och de betydande hälsoriskernas miljö, trängs undan i kampanjen. De mentala störningarna i arbetslivet framställs som huvudsakligen betingade av brister hos individerna.

Utan att ta ställning i sak: Självfallet är det så att skiftande konflikter och problem har sina rötter i den sociala strukturen, också. Omvänt: Det finns inga skäl att överlappa viktiga ekonomiska, sociala och politiska problem med psykologiskt kvacksalveri.

Sjukhussamhället tar, hur som helst, emot många av de psykiskt och fysiskt nedslitna — men det är idag ofta svårt att upprätthålla den personliga integriteten i detta samhälle: Vi aktiveras, vitaliseras och stimuleras inte heller nämnvärt som patienter. Huruvida det också i dag gäller att det finns en strängt hierarkisk och förhållandevis orörlig sociala struktur i sjukvården kan kanske diskuteras: De demokratiska yttringarna utanför sjukhusväggarna når självfallet också hit. Förändringar på väg. Sköterskor har protesterat mot en omänsklig sjukhusmiljö. En patientförening, efter engelsk förebild arbetar också i Sverige. Den tidigare markant högstatusplacerade läkaren har "förmänskligats". Huruvida, i förlängningen av denna utveckling, patienter och "avdelningsråd" bör kunna kräva insyn och medverkan i planeringen av sjukhussamhället kan kanske också det diskuteras, men skilda förslag i den riktningen finns bokligt redovisade.²⁵⁾

Man bör skapa någon form av patientinflytande. Man bör, inom sjukhuset, förstärka patientservice- och informationen. Man bör ge de patienter som så önskar möjlighet att delta i vårdavdelningsarbetet: tillvarata patientgruppens inneboende energipoten-

tial. Det finns, hävdar man också i den här debatten, en terapeutisk potential i samspelet vårdare—vårdad, som bör kunna brukas för regressionsbekämpning, något som dock förutsätter att den "lägre" personalens kringkurna och osjälvständiga roll hävs. Det bör också vara möjligt att i sjukhusets medicinskt administrativa apparat bygga in en organisation med uppgift att genom enkäter och intervjuer ta tillvara patienternas synpunkter och kanalisera dem tillbaka till "produktionsstäl-lena".

Var för sig kunde åtgärderna bidra till en förvandling av sjukhussamhället, ge en ur alla synpunkter bättre sjukhusvård²⁶⁾, bidra till att skapa ett bättre, ett väl fungerande sjukhussamhälle.

²²⁾ J Crister Sundström (red.): Läkaren och samhället, Verdandidebatt/Prisma

²³⁾ Erland Mindus: Arbete och mental hälsa. Tiden/Folksam.

Curt Åmark: Individ, personlighet och medmänsklig miljö Mentalhälsa i arbetslivet, Folksam/Brevskolan

²⁴⁾ Konsten att dressera människor, Verdandidebatt/Prisma

²⁵⁾ Björklöf m fl: Sjukhusdemokrati, Prismadebatt, 1970

²⁶⁾ Peter Heineman: Bättre sjukvård

DISKUTERA

Ge, i mån av personlig erfarenhet, fakta om hur ni själva har upplevt sjukhussamhället.

Brister? Fördelar? Möjliga förbättringar?

Kan en vidgad allmän information om sjukhuset till befolkningen i upptagningsområdet vara meningsfull?

Uppföljande och kritiskt apropå boken Sjukdomsdemokrati har sagts:

Den missar väsentligheter. Den diskuterar t ex inte frågor som läkarlöner kontra sköterske- och biträdeslöner. En motiverad invändning? Varför?

Hör kravet på fri abort, smärtfri förlösning etc också till den här "demokratidebatten"?

Diskutera också, utifrån allmänna genomgång, skildra andra detljfrågor i det problemkomplex som här är aktuellt.

TÄNK PÅ

HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS

BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11-7

Jämtländsk avfolkningsbygd

I lönsamhetens vågskål

Frågan har ställts hur ekologin — den vetenskap som sysslar med människans ingrepp i landskapet — skall fungera för att uppfylla samhällets krav. Människan vet inte hur man rätt skall hushålla med naturrikedomarna, helhetsbilden av de biologiska funktionerna saknas.

I sammanhang med en sjuårsplan, som framlades av ekologiska kommittén i slutet av förra året, sades klart ifrån: "Tyvärr måste man erkänna att det nuvarande ekologiska vetandet är helt otillräckligt för att kunna möta de anspråk som samhället ställer". Om den praktiska landskapsskötseln sades det: "Det är ganska meningslöst att sätta igång begränsade forskningsprojekt och hoppas att man skall kunna lösa vissa praktiska. Lösningarna måste alltid bli rena gissningar..." (Citat ur Barrskogslandskapet ekologi, Statens Naturvetenskapliga Forskningsråd.)

De ekologiska studierna kräver att forskare från olika vetenskapsgrenar samarbetar, vilket hittills inte varit fallet.

Vetenskapliga frågetecken

Det uteblivna samarbetet har fått till

följd att frågetecknen hopat sig vad beträffar verkningarna av ingrepp i landskapet enligt moderna metoder.

Verkan av kemiska giftmedel som växtödare kan man kortsiktigt bedöma som lönsam. Växtöndandet med kemiska medel inbesparar manuell arbetskraft. Växtödsmedlens skadegörelse i landskapet, dess påtagliga faromoment för djur och människor ställs då åt sidan.

Fataliteten inför dessa ingrepp i landskapet avspeglas i Giftnämndens fattade beslut den 1 februari d.å. Då beslöt en oenig nämnd att upphäva det ettåriga förbudet mot besprutning med bioxider (hormoslyr) i skog och mark. En för framtiden så betydande fråga avgjordes med nämndrösterna 6—4. Ingen lär ha rätt att överklaga beslutet även om det liknar lotteri och de juridiska begreppen kring allemansrätten uppluckras ytterligare.

Flera andra av de moderna ingreppens verkningar kan man inte förutse. Skogsgödslingen kan visa sig vara grohård för skadeinsekter och därmed blir den föregivna lönsamheten chimär. Den konstlade skogsgödslingen har medfört djurdöd. För människan farliga vattenföroreningar har försports

med anledning av konstgödslingen.

Man känner inte till de framtida följderna av de senaste årens stora kalhuggningar vad beträffar bla vattenförsörjningen. Samtidigt vet våra nyhetsmedia berätta att rent vatten kommer att bli en eftertraktad vara om några decennier.

Återgång till odlingslandskapet

Pessimisterna menar att det framtida landskapet kanske inte ens är tjänligt till rekreationsändamål — så långt kan dess biologiska balans rubbas. När farhågorna för landskapets framtid diskuteras, kommer man ofta till påpekanden om fördelarna som fanns och ännu finns hos agrar-d:o. Jordbrukets nedläggelse och förändring till stordrift skedde utan planering av skötsel om det levande landskapet.

Ungt folk anser därför att en återgång till odlingslandskapet blir nödvändig. Naturvårdsintresset har vaktat sakteliga. Tyvärr har detta ännu ej uppmärksamats av samhällsplanerarna. Det skulle medföra ett stort (kanske övermänskligt) arbete från ungt folks sida att göra nyordning fram mot ett nytt odlingslandskap.

Halvdan Renling

Brott och straff

Det skulle ta alltför stort utrymme att förklara mitt handlingsätt och jag vill inte heller försvara det. Det var oförsvarligt. Min berättelse är inte heller en medicinsk sjukhistoria, det är frågan om brott och straff. VICTOR STEFFEN fortsätter i denna artikel för Status att berätta ur sina minnen från ett långt yrkesverksamt liv som sanatorieläkare.

Hur som helst hade denna lilla nätta norrländska flickan råkat komma igenom den tydligen alltför klena spärren som förbjöd att anställa sjukhuspersonal som var tuberkulinnegativ dvs mottaglig för tbcsmitta. Efter någon tid fick hon knölros, en av tbc:s tidiga manifestationer. Jag försökte trösta henne med att hon hade kommit under vård i så tidigt stadium att möjligheterna att återvinna hälsan var goda. Hon hade mörka en aning sneda ögon och lätt utstående kindknotor. Eller är det i fantasien som jag tycker att det var något samiskt i hennes utseende. Hon påminde också om skogens vilda djur. Hennes ögon såg på mig litet gäckande och misstroget och det syntes mig också som där var något av försvar, av spända klor. Hon hade rest ner från översta Norrland för att gå genom folkhögskolan. På sommaren hade hon ledigt en eller annan månad och hade tänkt förtjäna litet pengar i stället för att lägga ut för den långa hemresan. När hon legat någon tid på sanatoriet och blivit litet bättre tröttnade hon och reste ändå hem till Norrbotten.

Hon hade blivit sämre

Efter några månader fick jag ett brev. Hon hade blivit sämre och tagits in på sanatorium däruppe. Och hon ville ha ersättning, fyratusen kronor, för vad

hon förlorat och för den skada hon lidit. Ja, det var ju inte mycket hon begärde. Men jag hade inga pengar och direktionen ville inte betala. Så att hon anmälde saken för medicinalstyrelsen. Och denna myndighet tillrådde henne att vända sig till domstol.

Ja, jag kände mig skyldig. Jag hade jämt dåligt samvete dels för att jag inte trodde på vetenskap och beprövad mening och dels därför att när jag följde reglerna så kunde det ändå hända att jag åstadkom mer skada än nytta, ja att mina metoder ibland var livsfarliga så att jag gjorde mig skyldig till mord i all välmening. Men det var legala handlingar. Här var tydligen något som man tyckte jag borde straffas för. Det var oroliga tider, skulle man döma mig till vållande av tbc, som jag hade gjort till min uppgift att bekämpa och bota? Skulle jag även offentligt dömas så som jag dömt mig själv till att i stället för en man i vitt bli en man i randigt. Ja, det var väl rätt att ta sitt straff. Men hur skulle det gå för min växande familj?

Jag skrev till flickan att om det var så att jag begått enbrottslig handling så skulle jag underkasta mig mitt straff.

Då hade andra världskriget brutit ut

Det var på den tiden när andra världskriget bröt ut. När Hitler slöt förbund med Stalin och kastade sig över Polen för att dela bytet. Vad hade kriget med mina bekymmer att göra?

Kriget visade sig ha en stor betydelse för mig, kriget räddade mig. Flickan från Norden skrev: Världen är full av krig och fiendskap, jag vill inte bidra till att öka världens ondska utan lägger ner målet.

Hon tillhörde någon religiös sekt och hade väl hört och läst, liksom alla kristna (även de krigförande), att man skulle vända andra kinden till, att man skulle förlåta 7 gånger 7, hon tillbad fridsfursten. Men det brukar ju inte hindra. Denna lilla flicka hade uppoffrat sin ersättning, sin hämnd på den som gjort henne illa. Hon hade inte endast hört och läst utan anammat. Hur mycket högre stod hon inte än stormakternas härskare. Det kan väl hända att jag i min nöd bett till Gud som en drunknande i sjönöd. Men jag dyrkade inte den Gud som i sin allmakt satt igång världskriget. Nej, men den Gud som tagit sin boning i denna flickans huvud, det var honom jag tackade, det var honom jag sökte efter men så sällan fann.

Hon dog i tbc

Skulle nu denna flicka bli lidande på grund av sin godhet? Jag hörde inte av medicinalstyrelsen och inte av landsfiskalen. Jag skrev till henne och tackade för vänligheten. Men själv hade jag dömt mig skyldig och vad hon inte kunnat pressa ur mig med medicinalstyrelsens eller lagens hjälp det skulle hon få som tack för sin godhet. Jag skulle sända månatligen avbetalning på min skuld tills att summan var erlagd eller mer om så erfordrades.

Hon avled efter någon tid i sin lungtuberkulos, hon hann väl inte få ut den begärda summan. Jag sände därefter länge en mindre summa till hennes mor.

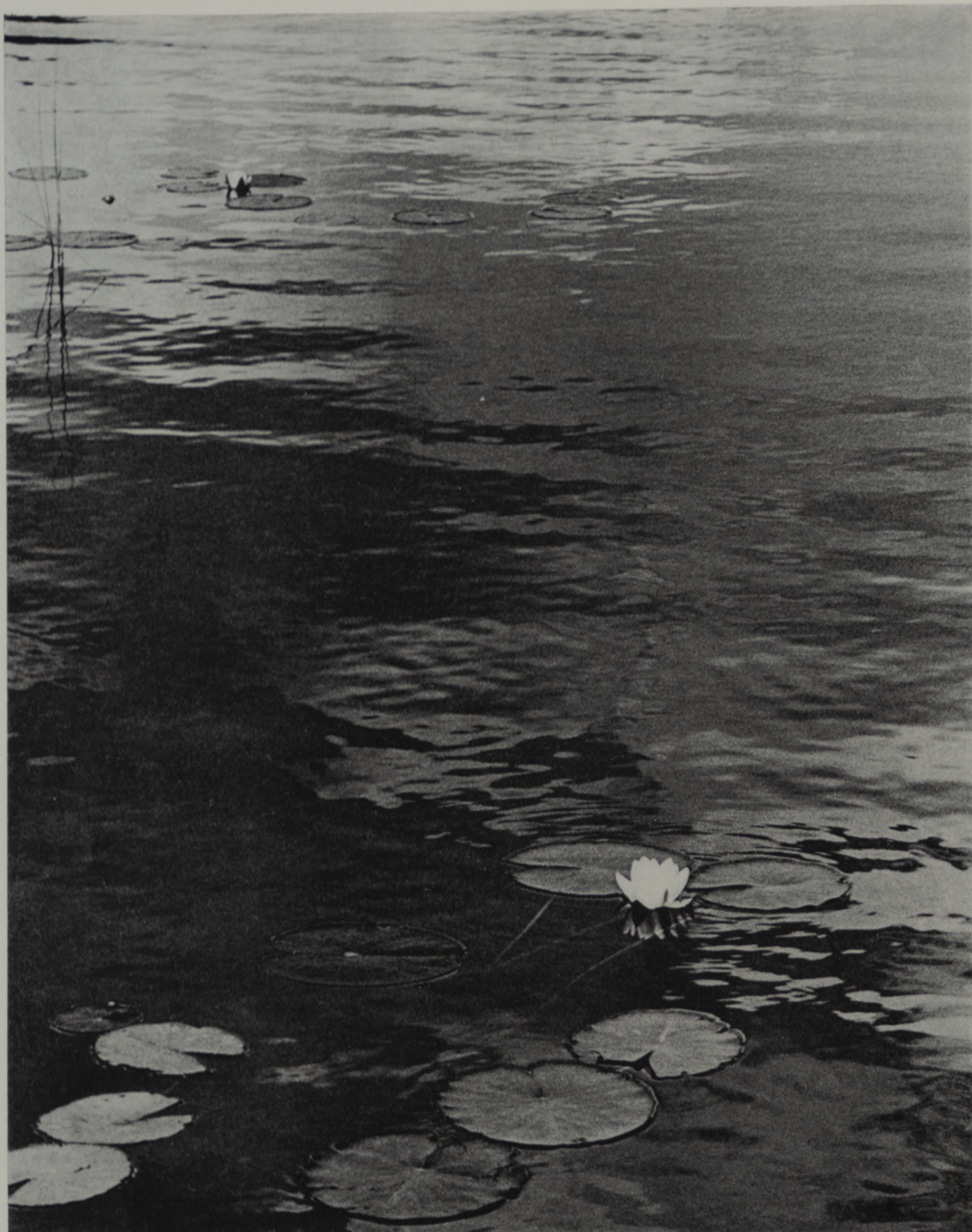
Jag träffar ej sällan patienter som tillfrisknat under min vård. De är tacksamma och minns sin sanatorietid med glädje. De som inte ha anledning att tacka mig ha inte mer någon röst. Men mitt minne är ganska gott. ■

VID BESÖK I HÖÖR,
ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe
Propra rum
Tel. 0413/200 25

VAKNA EN DAG NÄR VINTERN
FÖRVANDLATS
TILL EN NÄCKROS.
VAKNA OCH KÄNN

OM DU BOR I SVERIGE.
KÄNN OM DET LUKTAR
VÄLFÄRD I LUFTEN:
SVETT OCH SULFIT

OCH SVAVELDIOXID

AVGASER RÖK

OCH ÖVERTID.

VÅREN HAR KOMMIT

OCH ENDAST DU

ÄR FÖRVANDLAD.

Erik Ransemar

Månadslön minskar antalet olyckor på arbetsplatserna

Ett slopande av ackorden för industriarbetare och införande av fasta månadslöner kan bidra till att kapa arbetsmiljöns olyckstopp, hävdar förre metallordföranden Åke Nilsson, styrelseordförande i den ny tillsatta arbetarskyddsfonden. — Hela frågan om effektivare arbetarskydd och förbättrad arbetsmiljö hör också i hög grad samman med arbetsplatsdemokratien. Om vi kommer fram till en medbestämmanderätt för de anställda i fråga om arbetsplatsens utformning, då har vi också fått ett verksamt medel för att minska olyckorna och sanera arbetsmiljön.

Arbetarskyddsfonden inrättades 1 januari. Den finansieras genom arbetsgivareavgifter och beräknas årligen tillföras ca 20 milj kr.

Dessa medel är avsedda som bidrag till forskning, utbildning och upplysning, som kan motverka uppkomsten av yrkesskador och annan av arbetsmiljön betingad ohälsa.

Forskning som väntas få praktisk

användning inom arbetslivet skall sättas i främsta rummet.

Utredning och forskning

En särskild utredning om forskningen på arbetsmiljöns område skall bilda underlaget för fondens verksamhet. Den blir färdig i vår. Utredare är professor Sven Forssman vid arbetsmedicinska institutet.

— När utredningen är klar skall fonden plocka ut vissa avsnitt ur pågående och tilltänkta forskningsobjekt och ta ställning till vilka som i första hand bör stödjas, säger Åke Nilsson. Fonden har redan fått in ansökningar om anslag, men de har bordlagts i avvaktan på utredningen.

Varje vecka omkommer åtta

Varje vecka dör åtta personer i arbetet på grund av olyckor. Omkring 40 invalidiseras, och totalt skadas 2 400 människor.

— Fonden måste bli ett gott bidrag till att vända de siffrorna i en mer positiv riktning. Antalet avlidna och skadade skall kunna minska.

— Men det är i dag omöjligt att säga

om 20 milj kr är ett tillräckligt belopp. Det får erfarenheten visa. Men vi vet att enbart en upplysningskampanj kostar mycket pengar.

Fondens medel skall vara ett nytt skott och man skall inte ta på sig kostnader för en verksamhet som redan bedrivs. Att behovet är stort har fonden fått belägg för:

Skrämmande rapporter

— Praktiskt taget varje vecka kommer det skrämmande rapporter om nya favorer inom arbetslivet, berättar Åke Nilsson. Det gäller främst kemiska medel av olika slag som används inom industrin.

Åke Nilsson hoppas också att en större samordning skall komma till stånd i forskningen om arbetsmiljön och att alla krafter samverkar redan på det stadium då maskinerna tillverkas. Han anser också att lönesystemen har en plats i bilden:

— Var och en som upplevt den stress som är en följd av ackordsarbetet måste dra slutsatsen att en övergång till månadslöner också för industrins arbetare väsentligt skulle minska olycksriskerna, säger han. ■

Landstingen tveksamma till "skyddade verkstäderna"?

Skall pengarna tas från sjukvården? undrar Landstingens Tidskrift i en ledande artikel apropå de slutförda förhandlingarna om avtal för de skyddade verkstäderna. Tidningen skriver:

Nyligen vände sig landstingsförbundets ordförande Kurt Ward i en artikel i Landstingens Tidskrift mot finansministerns tankar på ett skattetak för kommunerna. Han framhöll bl a att den stigande kommunalskatten i inte oväsentlig grad beror på statsmakternas beslut och krav som påverkar kommunerna på olika områden. Sedan artikeln skrevs har förhandlingarna om avtal för de skyddade verkstäderna slutförts. De ökade kostnader detta medför för landsting och kommuner utgör en illustration till den ständiga ekonomiska påverkan som statliga be-

slut kan ha på kommunerna.

Vid de skyddade verkstäderna sysesätts i dag drygt 11 000 arbetstagare. De anställda, i regel handikappad eller viss friställd arbetskraft, har av länsarbetsnämnden anvisats anställning vid skyddad verkstad. Flertalet sådana verkstäder drivs numera i landstingsregi. Statsbidrag utgår med 5 000 kr per plats som utnyttjas till 1 200 timmar per år. Statsbidragen täckte 1970 cirka en tredjedel av underskottet på verksamheten. Landsting och kommuner fick dock skjuta till omkring 80 miljoner.

År 1970 och 1971 har lönerna höjts med sammanlagt cirka 27 procent utan att statsbidraget förändrats. I årets statsverksproposition signalerades dessutom att antalet platser vid skyddade

verkstäder skulle ökas med 1 500. Det finns ingen anledning att förmoda att underskottet för dessa nya platser kommer att bli mindre än för befintliga. Landstingens och kommunernas nettokostnader för de skyddade verkstäderna kommer genom lönehöjningar och expansion att öka med ungefär 50 miljoner kr för 1972.

En utredning pågår om vem som skall vara huvudman för de skyddade verkstäderna — staten, landstingen eller kommunerna. Tankarna på ett skattetak för landsting och primärkommuner ökar naturligtvis inte landstingens benägenhet att engagera sig i detta och liknande verksamhetsområden — såvida det inte ställs pengar till förfogande i en helt annan omfattning. ■

DELA MED DIG

AV DITT LJUS

till de blinda som går i mörker

genom att stödja

TALBOKEN

DU HJÄLPER TILL

ATT ÖPPNA

böckernas rika värld för dem

Postgiro 90 04 61

RÖDFÄRG

Vår nya prislista gällande för 1972 upptager vit linoljefärg, Dalbränd stubbtjära, impregneringsolja, portfärg, asfalttjära, taktjära, borstar m.m. Ring eller skriv och begär prislistan, den sändes gratis och franco omg.

FÄRG & CEMENT

Ulfshyttan, 781 00 Borlänge

Tel. 0243/510 62, kontors- och affärstid 9—12, 13—17, lörd. stängt. Ombud antages ej.

DÅLIG BLOD- CIRKULATION

De cardio-artär-vasculära sjukdomarna är den vanligaste dödsorsaken i Sverige.

Läs boken

VILL NI LEVA LÄNGRE?

av dr Jacquemart — berömd av medicinska auktoriteter i Sverige och flera länder. Finns i Er hälsokostaffär. Eller rekvirera boken direkt från oss för 9:75 + moms.

AB CARLS-BERGH
BIOKEMISK OCH
FARMACEUTISK FABRIK
400 51 Göteborg

Gynna

svenskt

näringsliv

Fridens Boning

I monologens form har BRUNO UTBULT här fångat en ensam kvinnas situation. En situation som vi lärt känna något lite genom dagsdebatten och genom radio och TV. Det kallas snatteri, butikstölder etc. En företeelse med många benämningar och många anklagare, inte minst den som själv råkar bli den anklagade. Den ensamma människan i den här situationen lär vi inte känna i vanliga fall. I denna monolog kommer hon oss närmare. Men vilka är de stora bovarna?

Jag stjal inte. Har aldrig tagit något från någon. Vi hade gnetat och knogat ihop det här, Oskar och jag, med våra bara händer. Hela långa livet. Aldrig legat någon till last, betalat våra skatter till kommun och stat. Kommunen, ja, här har vi bott alltsedan... den där dagen längesen, den lyckliga, lyckligaste dagen. Att få komma hit ut, en egen stuga, inte så stor, nej, men stor nog, precis lagom. Och för barna att slippa grå gattristess... (Men nu är dom i alla fall fångade av cementbunkrarna där borta...)

Den första våren! Bitten var ett då, kröp ännu och man fick passa henne där ute i trädgården, det blev ju så tillkämpat värdefullt, dyrbart, det vi krattade, grävde, sådde och planterade. Och sen alla vårar, första dagen man kunde dricka kaffe ute även om det behövdes filt om bena ibland. Sitta där i solhörnan och njuta av vad vi gjort och tala lättsamt — som fjun på vatten flöt orden mellan oss — om hur det och det artat sej, om vad vi skulle kunna göra mera, om att nu har flugsnapparparet kommit till holken i stora björken. Stararna drillade alldeles tokiga av denna sköna morgon och barna sov ännu där inne, och bara som ett milt ackompanjemang till vår, hela nejdens, alla trädgårdars lycka och andhämtning nynnade bullret mjukt från stora vägen långt avlägset. Här var Fridens Boning, som Oskar sa,

och så fick huset heta. Fridens Boning, långt från verkstans larm och jäkt...

Och nu sitter jag här och skall rannsakas. Fast jag inte har stulit, det var ju bara... *dom* har tagit, stulit, skövat. Allt detta har dom rivit ur mitt bröst, detta som blivit som en del av mej, kanske ännu mer sen Oskar gick bort och barna silat ut åt sina håll... ja, så länge dom kunde komma hem — *hem!* — och hälsa på mej, gå med mej ut i trädgården om våren och den ljuva blomstertiden och dela min alltid lika nya glädje över detta som kom till mej, som villigt följde mina händers... skulle vilja säga: mina händers smeksamma lockelser; blommorna kom så som jag planerat och förberett, plockat och påtat för dem, fruktträden prunkade, flyttfåglarna kom. Och vinterstannarna, koltrastarna, finkarna, mesarna, ja även skatorna, allihop, dom stämde upp, slöt upp krig mej och detta som var mitt — och Oskar hade jag hos mej, i stenarna som vältrats och placerats med omsorg och möda på ställen där dom passade in, i rabatternas krökta linjer, gången mot brevlådan söndagmorgnar för att hämta tidningen, i bara pyjamasen och badrocken gick han ut, på vintern också, den token...

Men Oskar tog dom också från mej, dödade för andra gången. Med sina

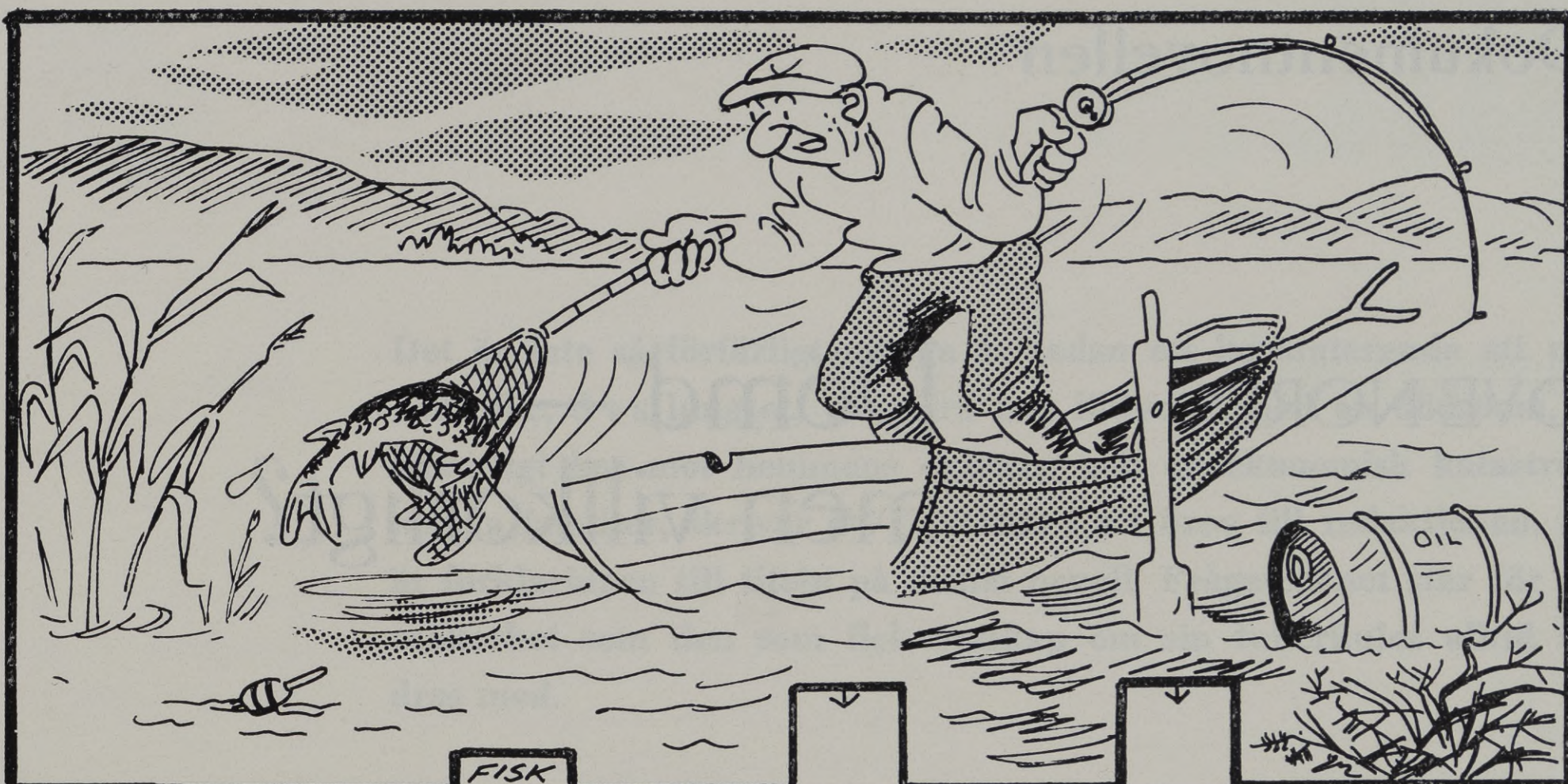
fruktansvärda maskiner. Körde rakt över — — — jag orkar inte, snälla, snälla...

Men jag tog inget från någon, hur skulle jag kunna, och varför, pengar gav dom mej ju i alla fall. Att bara tänka sej: om mina barn... men inte detta, detta får dom inte veta, inte skuggan av en misstanke... Dom, särskilt Erik fast han var så upptagen, hade hjälpt mej mot de där... mördarna, rånarna som jag fött med dryga skatter och som tog allt detta från mej. För här skulle enligt "Planen" ligga hyreshus och dras vägar för bilarna.

Här sitter jag ensam nu, flådd inför alla blickarna runtom mej, dom som skall döma, dom tror att jag tog de där sakerna — *snattade*, åh! — fast jag bara glömde att jag stoppat dom i väskan, från varukorgen, innan jag gick genom kassan, det bara blev så... Stjåla, jag stjåla! (Oskar som blev betrod i kommun och på jobbet, kom sej upp och hade sört för att jag skulle klara mej fint om...) Nej — men kanske, om det funnits någon möjlighet, så skulle jag ha kunnat ta, ja ta tillbaka något av det som dom slitit från mej, ur min ensamma, trasiga kropp. När nu allting ändå är skövat och förspillt och jag förvisad från Fridens Boning till några grå fångceller i den där ohyggliga, bullriga betongkolossen som dom kallar hus och hem. ■

STATUS BILDKRYSS

			FISK										
HAR FLÄSKBIT				KAN ER-SÄTTA SLIPS								TAR FISK-RENSARE	
REGNSKYDD							LÄGG IN!					TILLTAL HELGONBILD	
SARAS SON				STEGRAD								GITTER SOM VINTERVINDEN	
			VINNARE SES PÅ SCEN					DJUP FÅRA					BRUKAR MESEN GILLA
VÅRD		SKILD-RAR		ALF EK TVE-DRÄKTENS GUDINNA			ÄR VÄL SÄLEN ÅKER						
DUVA MJÖLK-MÄTT						HAR KOPPARGRUVA		BALT-VÄXT		PONE-RA			
					BALT							TRÄD DJUR-LIK	
KRON-BLOMS MALIN							SPÖDAM			VÄTA STÄR-KER RYGGEN			
GRÖN-SAK								TRYCK					GOSSE I SKOLAN
KÄRRA								NA-KEN					
				TVÄ I OSLO		VISAR FILM				VIMSIG I BOLLEN		FÖR SVIN-MÄT KOLÄTE	
KLAR OFTA I RABATT					SKJU-TER BEMPA								
									BLIR OFTA PRES-SAD				

nr 5

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 juni. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 5". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Pristagarnas namn meddelas i Status augustinumner.

OVE NORD

Dömd — men villkorligt?

Nog hade väl tanken funnits där förut, men aldrig tidigare hade den tyckts honom så verklig som då han satt där avklädd i doktors mottagningsrum, nog hade han någon gång tänkt att den envisa hostan och tröttheten kunde bero på att det kunde vara något åt lungorna. Men de tankarna hade han alltid värjt sig mot. Visst hade han väl hört att det funnits lungshot i släkten, men att han, *han själv*, skulle kunna få något sådant, det hade han aldrig tänkt sig. Nu, nu inne hos doktorn, var det dock som om han redan visste vad det var, visste det redan innan doktorn ens hade undersökt honom, som om doktorn redan sagt: — Ja, detta är allt något åt lungorna det.

Det var också ungefär det han sade, när så småningom undersökningen var gjord. Han sade detta och mycket mer, frågade mycket, frågade om familjen, barnen... Det är mycket som kan rivas ner, trasas sönder på några få minuter. En läkare talar ju i sådana här situationer om allt så skonsamt som möjligt — ”detta är ju inte så katastrofalt, det här skall vi säkert kunna ordna upp, det är jag helt övertygad om” — ger en människa så mycket att hoppas på, så många halmstrån att klamra sig fast vid — men ändå...

Doktorn sitter där vid skrivbordet mitt emot honom, sitter där med armågarna stödda mot bordskivan, vrider lugnt och avspänt pennan mellan fingertopparna, ställer sina frågor. Ögonen

bakom de skarpa glasen fixerar honom intensivt, men trots att doktorn nyss uttalat liksom en dödsdom tycker han ändå inte att det är en domares ögon som betraktar honom. Läkaren sitter där och frågar, han svarar automatiskt, men han uppfattar det som om svaren kom liksom från någonstans utanför honom själv, liksom om han satt bredvid, som om det egentligen inte gällde honom. Han hör som på avstånd hur doktorn ringer någonstans: — Jo, syster, vi har en patient här, det är väl inte så illa med honom men han behöver ändå komma in snarast — har vi någon plats för honom? Jasså, jaha, på onsdag redan — fint syter. Onsdag alltså — då säger vi så. Tack syster. Doktorn lägger på luren, svänger tillbaka mot bordet, gör ytterligare några anteckningar på papperet framför sig och säger: — Jaha, det blir en plats på bygdesanatoriet redan på onsdag, så då passar det ju vi börjar vården då — ju förr ju hellre. Eller hur?

— Ja, det är väl det då, svarar han tonlöst, det är väl bäst.

Han har hört att han skall sändas bort någonstans, till något sjukhus, bort från hemmet, ryckas bort från den miljö han varit van att leva i, som han nu kanske aldrig... Det isar till inom honom — som han kanske aldrig... Han vågar nästan inte fullfölja tankegången, han blir bara plösligt så oerhört ledsen.

Han är ute på gatan igen: — Hur

kom jag hit, tänker han — tog jag adjö av doktorn? ”På onsdag” mindes han att doktorn sagt. Det är måndag i dag, tänker han — eller är det inte Jo, det är det ju. Två dar kvar, tänker han. Två dar till vad, vad skall jag med dem till — nu?

Människoströmmen på trottoaren väller förbi, han slukas upp av den och driver med, rör sig mekaniskt framåt, liksom bedövd; bilar rusar förbi — busstmastodonter kränger fram i trafikvimlet, vaggande som skepp i dyning. Allt detta som han förut tyckt sig vara en del utav, som han tjusats av, förnimmer han nu som genom ett töcken, som ett oartikulerat något, som inte tillhör hans värld. Han går där bland de andra — bland ”de riktiga människorna”, kommer det för honom — möter människor i kompakta led men känner sig ändå så förtvivlat ensam. Det snör till om strupen, värker, vill kväva honom, han önskar sig till någon enslig plats, att han var djupt inne i en skog, där han kunde sjunka ner i mossa, omslutas av den, gråta, gråta...

Stegen för honom vidare, planlöst driver han omkring på gatorna, kommer in på sådana där han inte kan påminna sig att han varit någon gång tidigare; tankarna kretsar bara kring detta: hur skall jag kunna säga detta till henne, hur skall jag kunna slå sönder hemmet, hur skall jag kunna säga att ”jag får inte vara hemma hos er

Det är inte så förfärligt många år sedan ett konstaterande att man hade tbc, d v s lungsjuka, var nära nog liktydigt med en dödsdom, ett allvarligt hot mot hemmens existens och en ekonomisk katastrof i många familjer, skriver OVE NORD i ett brev till redaktionen. Det är förklaringen till titeln på denna novell. Frågetecknet står för den osäkerhet som den som fick vetskap om sin tuberkulos alltid fick dras med.

på en lång, lång tid -- jag har lungsjuka". Hur skulle han kunna säga detta?

I går hade han stått i sitt arbete, i den trygga existensen, inget hotade. Tröttheten han känt av en tid och hostan trodde han var en envis förkylning — och nu... Det värker till så där förtrivlat igen, det liksom river med skarpa klor i själstrådarna.

Ur människomyllret väljer röster emot honom, skratt ekar mot husväggarna, hänger kvar i luften som skärande hån. Det oresonliga trotsset flammor till inom honom, han vill rusa emot de skrattande ansiktena, hugga de glammande människorna i kragen, skrika åt dem: — Vad i helvete skrattar ni åt — är nu detta så roligt då! Men, säger honom förnuftet, så kan man ju inte göra — de kan ju inte rå för att han är sjuk och förtrivlad.

Han fortsätter sin planlösa vandring, kommer in på en bro, hänger sig över räcket, stirrar ner i virvlarna som rusar fram mellan brokaren. På de lugnare ställena blir vattnet svart, lockande, sugande och tanken på att "det vore skönt att få sova därnere" kommer smygande. Men han sliter sig ur greppet: — Nej, det vore inte rätt mot henne. Han står vid en järnvägsövergång, ett tåg närmar sig — nej, det vore fejt, det vore orätt mot henne...

Det börjar skymma. Nyss mötte han visst någon, någon hälsade visst — han

vet inte riktigt: där gick bussen hem — ja, den där hann han ju berätta.

På något sätt har han kommit hem, på något sätt har han kunnat berätta vad han fått vetskap om hos läkaren. Hans huvud vilar mot hustruns bröst, hon smeker honom ömt över håret och genom allt det trasiga förnimmer han ändå något som liknar lycka — han är ju inte ensam. ■

Du rökare, vet du om att din rökning är problem för icke-rökare. Ta din tobaksrök t ex. Så här säger professor Åke Nilzén, chef för allergologiska kliniken: — Det är förvånansvärt många bland våra patienter som är överkänsliga mot tobaksrök. Den ger dem svidande ögon, svullna näslemhinnor, hosta och t o m illamående! Jag tror inte att rökarna har klart för sig hur otroligt vanliga sådana reaktioner är. Att icke-rökaren som vistas i en rökig lokal dessutom får i sig ca 1/10-del av den rök mängd som den rökande själv drar in förbättrar inte saken.

Ur KS-nytt 3/71

Vi
kommer
med

Status
Jul

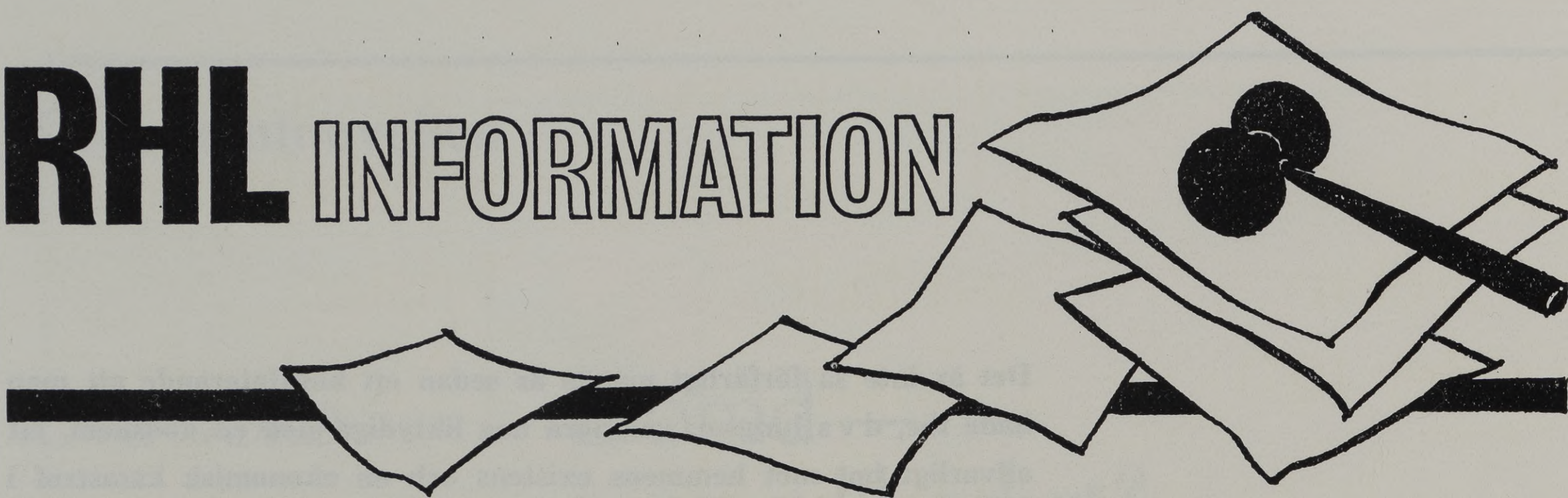
även i år!

Med bidrag av

Anderz Harning
Sture Wahlström
Sven O. Bergkvist
Ove Nord
Victor Steffen
Erik Ransemar
m fl

RHL INFORMATION

Hjärtats dag blev också silikosens dag i Göteborg och Hunnebostrand

På världshälsodagen den 7 april kom Bruno Landstedt till Göteborg för att närvara vid öppnandet av utställningen "Det gäller Ditt hjärta" på Stadsbiblioteket i Göteborg. Han skulle sedan vidare till Halland på söndagen och fick därför en "håldag" som han ville utnyttja till något nyttigt. Beslöt sig då att följa med Hälsos styrelse till Hunnebostrand, för en kontakt med den grupp av silikossjuka i norra Bohuslän som tillhör konvalescentföreningen i Göteborg.

Vi var åtta personer med Bruno som skulle iväg, så vi hyrde en Volkswagenbuss där vi fick plats allihop och kunde språka under vägen. Utställningsmaterial tog vi också med och på uppvägen stannade vi till vid Stadsbiblioteket i Uddevalla och avlämnade broschyrer och reklam för föreningen. Dagen innan hade hjärtutställningen öppnats där.

På café Hunnebo bjöd Hälsö på kaffe och smörgåsar. Tio medlemmar från trakten hade mött upp och mötet kunde börja. Bruno inledde med ett anförande om riksförbundets organisation, arbete, målsättning och aktuella aktiviteter. Han talade om utställningen "Det gäller Ditt hjärta" som just öppnats på en mängd platser i landet och som kommer att pågå ca tre veckor framöver. RHL-lotteriet fick en ingående presentation likaså hälso- och

rekreationsresorna för hjärt- och lungsjuka som riksförbundet i samarbete med Reso anordnar nu i vår till Jugoslavien, Bulgarien och Malta.

Frågan om vad vi kan göra på arbetsmiljöområdet kom han också in på och även kommun- och länshandikapprådets stora fråga belystes.

Ordföranden i Hälsö Filip Andersson fick sedan ordet och tog upp frågan om länshandikappråden. Han efterlyste någon utanför Göteborg som kunde ställa upp i ett kommande handikappråd i Bohuslän. Nils Andersson i Hunnebostrand sade sig vara beredd att representera de medicinskt handikappade i länet om han blev vald.

Sedan blev det de silikossjuka i Hunnebostrand som fick tillfälle att ventileras sina problem som mest består i krångliga försäkrings- och pensionsfrågor. Bruno fick med sig några uppdrag just i dessa frågor som han hoppas kunna reda ut. Några sysselsättningsproblem finns inte här för sjukpensionärerna. Nästan alla har sitt eget hus att sköta om, sin båt och sina fiskegrejor.

Mötet varade drygt två timmar så en hel del hann ventileras innan vi som kommit bilande från Göteborg fick ta farväl till våra medlemmar i Hunnebostrand med önskan om snart återseende.

Elisabeth Hybratt

"Samhället byggs... av friska människor"

"Enligt låginkomstutredningens betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden uppskattas antalet fysiskt och psykiskt handikappade i dagens samhälle till ca 1 miljon människor. 500 000 människor i arbetsför ålder är rörelsehindrade, 7 000 är gravt handikappade och var åttonde person kan inte gå i trappor.

82 procent av LO:s medlemmar känner sin hälsa hotad på arbetsplatsen, 30 000 arbetar i silikosfarlig miljö och över hälften har tecken på hörselskador. Årligen skadas omkring 120 000 människor, invalidiseras 2 000 och dödas 300 i arbetslivet. 1971 dödades 1 006 och skadades 22 300 i trafiken. Siffrorna på det antal människor i vårt samhälle, som på grund av födsloskador, sjukdomar, trafikolyckor eller arbetsplatsolyckor handikappats är alltså höga. Arbetstakten i industrin, rationaliseringar och nedläggningar sliter och stöter ut människor. Lägg därtill det ökade antalet åldringar, och vi får en bild av ett samhälle, där en stor del av människorna inte passar in.

Samhället byggs nämligen av friska människor. Kan man inte se, höra, gå eller arbeta obehindrat, blir man ett fall för arbetsvården, de skyddade verkstäderna, arkivarbetena, riksförsäkringsverket och institutionerna. Man får vård, hjälp och bidrag, men man utestängs från samhället av egna och andras fördomar."

Elin Clason i Fönstret

God aktivitet i Örebro under 1971

Örebro Konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka har haft sitt årsmöte söndagen den 12 mars å Handikapplokalen i Medborgarhuset med stor tillslutning av medlemmar.

Av verksamhetsberättelsen framgick det, att stor aktivitet rått inom skilda verksamhetsgrenar, bl a har föreningen varit mycket engagerad i studieverksamheten med ett flertal studiecirklar, vilka alla varit flitigt besökta. Dessutom har föreningen i samråd med ABF och andra handikapporganisationer under året varit engagerad i något som kallas "måndagsträffar" där föreläsningar och terapiarbeten av alla slag utförs till stor glädje för alla deltagare.

Föreningen har varit representerad vid olika kurser och sammanträden som gällt socialvårdsfrågor m m och styrelsen har representerat i regionalskursen i Karlstad för kommunalt handikappråd.

Föreningen har även företagit en trevlig utflykt med besök i Sala silvergruva, Eskilstuna djurpark och Sundbyholms slott — en alltigenom trevlig resa, med Arne Molin som reseledare, ävenså har Örebroföreningen varit inbjuden till Karlskoga Konvalescentförening till deras traditionella "rotmosfest" som naturligtvis med glädje accepterades och en fullsatt buss till Karlskoga blev resultatet, att det sedan var "jättetrevligt" till tusen hör till Karlskogaföreningens egenskaper.

Av den övriga verksamhetsberättelsen framgick även att Örebro Konvalescentförening förutom samtliga kvartalsmöten även avhållit en Jul- och Luciafest med ett deltagarantal av ca 130 st.

Styrelsen fick efter val följande sammansättning: Ordf. Arne Molin, kassör Åke Olsson, sekr. Sven Gustavsson, v. ordf. Herbert Kanestad, v. sekr. Ernst Åström samt Tage Svensson och Sven Wahlström.

Vid årsmötets slut avtackades dessa för ett gott arbete under 1971 av Örebro Läns Centralorganisations ordf. Alfred Lindahl.

Hjärtats dag i Helsingborg samlade många intresserade

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Helsingborg hade den 10 april anordnat ett offentligt möte kring utställningen "Det gäller Ditt hjärta" i Stadsbibliotekets hörsal. Lokalen var fullsatt och 185 personer hade hörsammat inbjudan till detta informationsmöte. Under kvällen anmälde sig ett tiotal personer att bli medlemmar i föreningen.

Ordföranden Folke Weimark hälsade välkommen och uttryckte sin glädje över att så många infunnit sig, därefter talade överläkare Gösta Timberg kring utställningen och om hjärtsjukdomar utifrån förhållandena i Helsingborg.

Bruno Landstedt informerade om förbundet och dess verksamhet samt förbundets planer för den närmaste framtiden.

Föreningen hade också ordnat en paneldiskussion med överläkare Timberg, ombudsman Landgren i Bostadsnämnden, Fritidsnämndens chef Gunnar Gustavsson och Bruno Landstedt, RHL.

Diskussionsledaren Arne Nilsson kunde genom inledningsanförandena och frågor från publiken få fram en bra och stimulerande debatt.

De olika programinslagen varvades med sång och musik av spelmanslaget och sångarna Lena och Bertil. Överläkare Timberg berättade en episod från sjukhuset, som avslutningsvis är värd att återge.

I samband med en allmän undersökning av en man medföljde hustrun. Efter undersökningen frågade frun om hon inte kunde få ett intyg om hjärtbesvär. Läkaren såg lite frågande ut och ville veta om hon hade någon hjärtsjukdom, varvid hustrun svarade: "Nej, men jag vill så gärna komma med i de hjärt- och lungsjukas förening för de lär ha så trevligt".

BL

Hjärtsjukas rehabilitering brister i Norrbotten

Länsföreningen för hjärt- och lungsjuka i Norrbotten diskuterade vid sitt årsmöte den 9 april. Landstingets planer på en nedrustning av lungsjukvården i länet samt den bristfälliga rehabiliteringen av hjärtsjuka, särskilt infarkterna.

Genom att ta vissa avdelningar vid lungkliniken i Boden till annan vårdverksamhet försämras starkt vårdmöjligheterna för den stora gruppen lungsjuka. En avdelning har hållits stängd under en längre tid trots en lång kö av sjuka.

Rehabiliteringen av hjärtsjuka har ytterst små resurser förlagda till Boden där verksamheten bedrivs i form av forskning under docent Furbergs ledning. Ett starkt önskemål är att få inrättad verksamhet av en sådan omfattning att den blir meningsfull. Infarktsjukdomen är särskilt utbredd i Norrbotten och mer förekommande än i andra delar av landet. Inte minst därför sätts angelägenhetsgraden högt om resurser till återanpassning och uppträning efter genomgången sjukdom.

Årsmötet beslöt tillsätta en arbetsgrupp som med myndigheterna ska ta upp en diskussion om dessa frågor.

Under verksamhetsåret har frågan om expeditionslokaler kunnat lösas i samarbete med HCK som är handikapporganisationernas centralkommitté i länet. 2000 lotter i riksförbundets lotteri har sålts. Föreningen har drygt 300 medlemmar. Förbundets tidskrift Status har över ettusen prenumeranter i länet. Föreningen har aktivt medverkat till inrättandet av kommunala handikappråd samt länshandikappråd. Ett 20-tal medlemmar har deltagit i kursverksamhet i samarbete med ABF.

Styrelsen består av Bror Ek, Luleå ordförande, Ture Mårtensson, Luleå kassör, Gunnar Öhrvall, Heden sekreterare, samt Viola Buska, Boden och Anny Östling Luleå. Revisorer är Sune Eliasson och Ossian Hildemo.

HCK skrev ett brev till Posten

Genom uppgifter i pressen har HCK fått kännedom om att en arbetsgrupp inom Postverket utreder förutsättningarna för postutdelning i sk fastighetsboxar i hyreshusens bottenplan. Det innebär att post inte längre kommer att levereras genom lägenheternas brevkast. Enligt uppgift räknar Postverket med att vinna ca 30 miljoner på att brevbärarna slipper springa i trapporna. Den delen av arbetet läggs i stället på konsumenterna.

Inom HCK, som är samarbetsorgan för 17 handikappförbund med över 200 000 medlemmar, känner vi en djup oro för denna utveckling mot försämrade service. För människor med handikapp kan den förändrade formen för postutdelning komma att medföra stora svårigheter. Låginkomstutredningen har visat att inte mindre än 860 000 personer är så rörelsehindrade att de inte kan gå i trappor. Betydande delar av befolkningen har nedsatt rörelseförmåga som en följd av astma och andra lungsjukdomar liksom p g a hjärtbesvär och andra inre sjukdomar eller skador. För tillfället sjuka samt föräldrar med vårdkrävande barn, tex vissa psykiskt utvecklingsstörda, kommer väsentliga svårigheter att uppstå om förändringen genomförs. Med stigande ålder följer vanligen nedsatt rörlighet, vilket innebär att även den växande gruppen åldringar kommer att drabbas av en försämrade postservice. För blinda och synskadade, som bla får sina talband per post, kan särskilda anordningar bli nödvändiga.

När Postverket nu utreder förutsättningarna för ändrad postutdelning måste hänsyn tas till de konsekvenser detta kan få för bla ovan nämnda grupper. HCK kräver att handikapp-

Pristagare

bildkryss nr 3

- 1:a pris 25:— Allan Lundahl, Krabbesväg 22 A III, 432 00 Varberg
2:a pris 10:— Astrid Rönn, 1111, 820 10 Arbrå
3:e pris 5:— Johan Edlund, Box 2021, 872 02 Kramfors

RHL:s representant- skap 1972

rörelsen skall beredas tillfälle att påverka utformningen av det nya systemet för postutdelning. Detta kan lämpligen ske genom kontakter på utredningsstadiet mellan den tillsatta arbetsgruppen och HCK.

Handikapporganisationernas
Centralkommitté
Arbetsutskottet

Richard Sterner   Rolf Utberg
ordförande   sekreterare

Förslag om uppsökande verksamhet för bostäder

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor har lagt fram förslag till åtgärder för de som har dåliga bostäder. Det finns efter vad gruppen funnit, ca 15 000 hushåll som är både trångbodda och har en mycket låg utrustningsstandard. Detta innebär att det i dessa hushåll bor mer än två personer per rum, köket frånräknat och desutom saknas de flesta moderniteter som wc, centralvärme, bad m m.

Bland särskilda insatser för att förbättra boendeförhållandena för dessa hushåll föreslås bla en uppsökande verksamhet. Syftet med denna är att på ett effektivt sätt informera de boende om de möjligheter till lån, bidrag m m som finns för bostadsförbättringar. Vidare föreslår gruppen att de sk förbättringslånen (lån med subvention), som idag huvudsakligen kan utgå endast till pensionärer och handikappade, under särskilda villkor skall kunna utgå även till andra personer med låg inkomst och dålig bostad.

- Blekinge:** Alva Bengtsson, Fridhems-gat. 6, 292 00 Karlshamn. Tel. 0454/115 96.
Gotland: Carl G. Lindh, Ringväg. 35, Vibble, 621 00 Visby. Tel. 0498/640 85.
Gävleborg: Erik Karlsson, Göklunds-väg. 12 B, 813 00 Hofors. Tel. 0290/202 71.
Göteborg och Bohus: Olof Carlsson, Växelmyntsgat. 52, 414 83 Göteborg. Tel. 031/25 98 87.
Halland: Assaf Sjögren, Rådmansgat. 27, 311 00 Falkenberg. Tel. 0346/118 18.
Jämtland: John Gärdin, Rådhusgat. 110 A, 831 00 Östersund. Tel. 063/188 63.
Jönköping: Gustav Englund, Lilje-holmsgat. 3 D, 552 43 Jönköping. Tel. 036/11 34 43.
Kalmar: Sigfrid Celander, Siljeströms-väg. 29, 381 00 Kalmar. Tel. 0480/126 41.
Kopparberg: Knut Björnstad, Box 13, Kvarnsveden, 781 00 Borlänge. Tel. 0243/327 90.
Kristianstad: Elliott Nylander, Mellan-hedsväg. 13, 281 00 Hässleholm. Tel. 0451/129 90.
Kronoberg: Knut Ahlqvist, Vinter-väg. 8, 352 37 Växjö. Tel. 0470/207 73.
Malmöhus: Åke Magnusson, Krone-torps-gat. 94 A, 212 27 Malmö. Tel. 040/93 35 95.
Norrbottnen: Bror Ek, Stationsgat. 24 B, 951 00 Luleå. Tel. 0920/152 38.
Skaraborg: Arne Andersson, De la Gardiegat. 82 D, 531 00 Lidköping. Tel. 0510/264 26.
Stockholm: Lennart Åkerström, Råd-mansgat. 22 A, 114 25 Stockholm. Tel. 08/20 50 85.
Stockholms län: Tord Axelsson, Klipp-gat. 24 A I, 171 47 Solna. Tel. 08/27 77 67.
Södermanland: K. A. Sjöqvist, Skogs-torpsväg. 27, 632 29 Eskilstuna. Tel. 016/14 86 21.
Uppsala: Gunnar Ericson, Backväg. 8, 740 30 Björklinge. Tel. 018/37 03 30.
Värmland: Åke Aspling, Lovisebergs-väg. 1 B, 683 00 Hagfors. Tel. 0563/121 82.
Västerbotten: Erling Engewad, 920 15 Hällnäs. Tel. 0933/202 68.
Västernorrland: Lars Norberg, Fack 1, 860 40 Indal. Tel. 060/921 70.
Västmanland: Karl-Axel Berglund, Kaserngat. 11, 723 47 Västerås. Tel. 021/11 97 31.
Älvsborg: Herbert Ahlqvist, Guld-brandsgat. 38, 502 52 Borås. Tel. 033/12 00 02.
Örebro: Alfred Lindahl, Hjortstorps-väg. 23, 703 66 Örebro. Tel. 019/14 06 85.
Östergötland: Gustaf Somdahl, Gar-varegat. 12, 582 52 Linköping. Tel. 013/12 13 50.

Återbäringens storlek säger inte allt.

Återbäringen i Konsum säger bara en del om hur effektivt föreningen arbetat under det gångna året. De pengar som blir över på verksamheten tillhör och tillfaller medlemmarna i förhållande till gjorda inköp.

Men för att få en uppfattning om effektiviteten måste man titta på andra saker också:

vilka priser tillämpar man i butiker och varuhus?

I tider som dessa föredrar många medlemmar en kraftigare prispress framför en fixerad återbäring.

vilken service ger man?

Personal att fråga, varuval och butiksstandard spelar också sin roll — och kostar pengar.

vilken kvalitet håller varorna?

Kvalitetsbehovet är naturligtvis olika hos olika konsumenter. Vår regel är att varje köp skall ge valuta för pengarna.

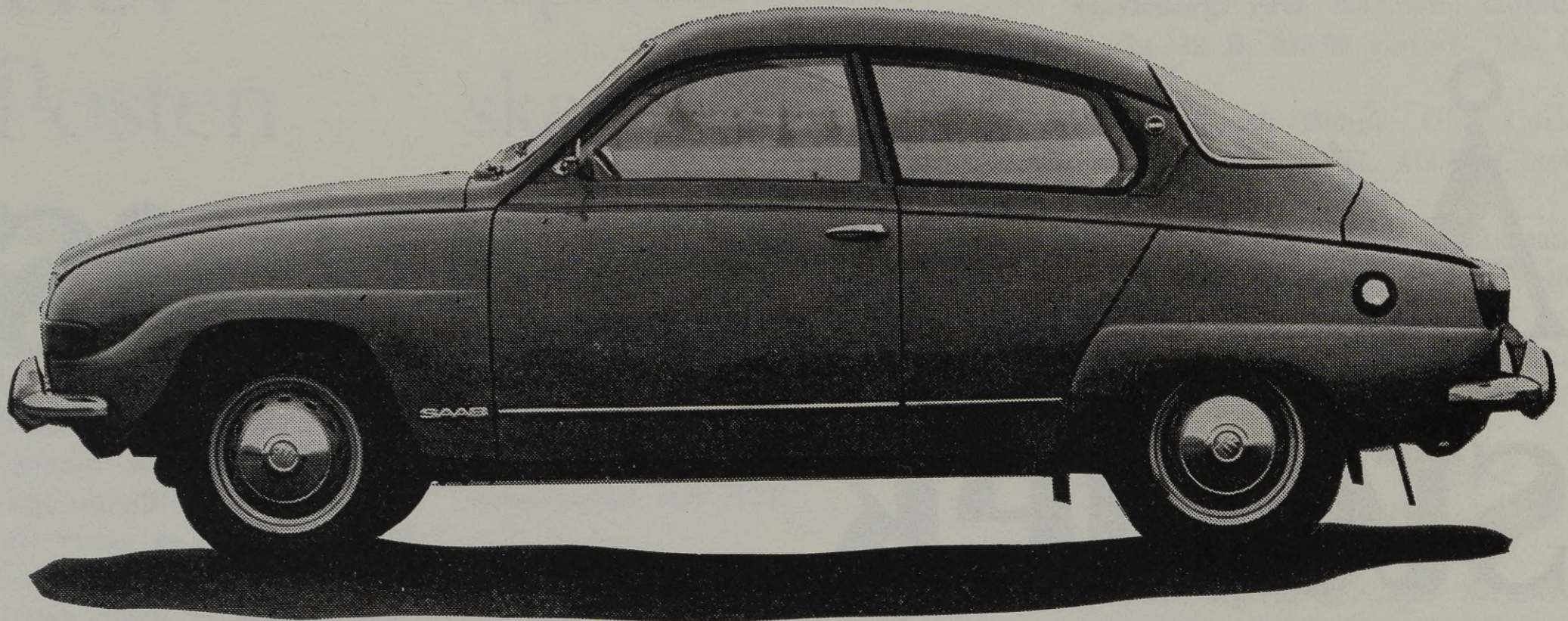
PS. På 1971 års köp får de svenska konsumhushållen nu ca 162 miljoner kr. tillbaka i återbäring.

Märket för konsumenter i förening

Toppvinst i RHL-lotteriet 1972

SAAB V 4 Sedan 1972

Dessutom

FÄRG-TV, Luxor Prisma

TV svartvit, Luxor

Stereoanläggningar, Luxor Dirigent

Bonniers Trebandslexikon

Kaffebryggare, General Electric

Linnevaror, hushållsartiklar m.m. m.m.

Inga väntans tider!

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

5.240 värdefulla vinster

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1972

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad
fr. o. m. juni t. o. m. sept. 1972 mot postförskott
+ porto.

Dragningslista medföljer gratis.

Namn: .....

Adress: .....

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 5/72

Frankeras
med
65-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 3196

103 63 Stockholm

◀ **LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU**

**Sammanlagd vinstsumma
över 200.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!